

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЕРВИННОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ЖИТОМИРСЬКОГО РЕГІОНУ

*Розглянуто ринок первинної сільськогосподарської продукції Житомирського регіону.
Проведено статистичний аналіз виробництва продукції рослинництва та тваринництва.
Проаналізовано шляхи реалізації сільськогосподарської продукції*

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс Житомирської області включає сировинну, переробну й обслуговуючу ланки. Основна його сфера – сільське господарство – має зерново-картоплярський – льонарсько-хмелярський напрям у поєднанні з м'ясо-молочним тваринництвом на Поліссі і зерново-буряківничий напрям з молочно-м'ясним тваринництвом – у лісостеповій зоні. Якщо провідну роль в структурі сільськогосподарського виробництва до 2003 року відігравало тваринництво – 50,1%, то вже в 2004 році лівова частка належить рослинництву з показником 53%. В 2008 році частка рослинництва склала 57,1%, а тваринництва 42,9%. Сільськогосподарські угіддя займають 72,5% всієї площі області, з них орні землі – 76%, сіножаті – 9,4%, пасовища – 13,1%. В структурі посівних площ сільськогосподарських культур Житомирської області, як і в Україні, домінують зернові культури (у 2008 році 52,8% посівних площ регіону і 57,6% в Україні). Розвинуті м'ясо-молочне та молочно-м'ясне скотарство і свинарство; допоміжні галузі: птахівництво, вівчарство, бджільництво. Внаслідок різноманітності природних та економічних умов на території області сформувалися агропромислові комплекси рослинницької (льонопромисловий, бурякоцукровий, зерново-картоплярсько-спиртовий, плодоовочеконсервний та хмелепромисловий) і тваринницької (м'ясо- та молокопромисловий) орієнтації. Невід'ємною складовою частиною агропромислового комплексу є приміське сільське господарство овоче-молочне-м'ясного напрямку.

Виробництво сільськогосподарської продукції в області зосереджено головним чином в особистих підсобних господарствах та індивідуальних селянських господарствах, дуже мала частка припадає на

сільськогосподарські підприємства та фермерські господарства. Якість зібраної продукції у фермерських господарствах бажає бути кращою [1, 2].

На сьогоднішній день виробництво сільськогосподарської продукції має чітко виражені ознаки екстенсифікації, що нарощуються ще з початку 90-х років. За таких умов необхідно дослідити в комплексі динаміку посівних площ та валових зборів сільськогосподарських культур, визначити та проаналізувати економічні аспекти формування та функціонування ринку сільськогосподарської продукції в регіоні.

Стан вивчення проблеми. Проблеми ефективного функціонування ринку агропромислової продукції є актуальними для всіх країн з перехідною економікою і вже досить довгий час розробляються українськими і зарубіжними вченими: В.Я.Амбросовим, О.Ю.Амосовим, В.І.Бойком, І.І.Лукиновим, П.П.Борщевським, П.І.Гайдучьким, В.П.Мартьяновим, О.М.Онищенком, Б.Й.Пасхавером, П.Т.Саблуком, В.Д.Савченком, М.Ф.Соловйовим, С.В.Мочерним, О.М.Шпичаком, В.Й.Шияном, Л.М.Худолій, Ю.С.Коваленком та ін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За показниками валової продукції сільського господарства у 2008 році Житомирщина посіла 17 місце серед регіонів України з показником 3205,5 млн. грн. що склало в структурі 3,1%. Однак якщо окремо розглядати валову продукцію сільськогосподарських підприємств та господарств населення, то по валовій продукції сільськогосподарських підприємств з показником 870,1 млн. грн. область знаходиться на 20 місці, а за валовою продукцією господарств населення з показником 2335,4 млн. грн. – на 9 місці.

Таблиця 1. Валова продукція сільського господарства, млн. грн.

Регіон	Роки					
	2000	2004	2005	2006	2007	2008
Україна	77889,4	92530,7	92585,6	94894,6	88768,5	103977,9
Житомирська область	2987,7	3245,0	3170,9	3216,1	2983,4	3205,5
Структура виробництва валової продукції	3,8	3,5	3,4	3,4	3,4	3,1

Як і по всій Україні на Житомирщині відбувся перехід основного виробництва сільськогосподарської продукції у господарства населення. Водночас в країнах Заходу спостерігається абсолютно протилежна картина: переважна частина продукції надходить з фермерських господарств.

Таблиця 2. Частка господарств населення у виробництві продукції сільського господарства, %

Продукція	Рік										
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Вся	40,7	55,2	71,2	68,5	71,0	78,2	76,8	76,8	74,8	75,2	72,9
рослинництво	33,4	54,2	70,6	66,8	70,6	79,4	75,1	75,6	70,6	71,8	64,5
тваринництво	46,6	56,1	71,8	70,1	71,5	77,0	78,7	78,0	79,3	79,1	83,8

Однак кількість сільськогосподарських підприємств на території області за останні роки тільки збільшувалась. Так, якщо у 2005 році їх кількість становила 1389, то у 2008 році ця кількість становила вже 1428 як свідчать дані таблиці 3. Помітно, що за різними формами господарювання найбільшими темпами збільшується кількість фермерських господарств. Якщо в 2005 році їх кількість становила 671, то на кінець 2008 року ця кількість зросла на 133 і становила 804 фермерських підприємств. Досить значна кількість господарських товариств та приватних підприємств в області, однак їх кількість за ці роки тільки скорочувалась і в 2008 році їх кількість була 291 та 232 відповідно.

Кількість господарських товариств при цьому зменшилась на 56, а приватних підприємств на 17. Кількість виробничих кооперативів скоротилась з 57 до 39,

підприємств інших форм власності – з 57 до 54. Досить мізерна кількість сільськогосподарських підприємств державної форми власності – всього 8.

Метою дослідження є прогноз та перспективи розвитку ринку первинної сільськогосподарської продукції в досліджуваному регіоні на основі аналізу статистичних показників.

Для цього буде поставлено та вирішено такі завдання:

- складено та проаналізовано таблиці показників площ посадки та врожайності основних сільськогосподарських культур регіону;
- на основі отриманих даних скласти прогноз врожайності на найближчі роки;
- простежити рівень залежності врожайності сільськогосподарських культур від агротехнічних та метеорологічних факторів.

Таблиця 3. Кількість діючих сільськогосподарських підприємств за організаційно-правовими формами господарювання

Рік	Всього	У тому числі					
		господарські товариства	приватні підприємства	виробничі кооперативи	фермерські господарства	державні підприємства	підприємства інших форм власності
2005	1389	347	249	57	671	8	57
2006	1374	314	227	44	729	7	53
2007	1376	291	220	40	768	7	50
2008	1428	291	232	39	804	8	54

Викладення основного матеріалу дослідження. Земля є головним природним ресурсом людини, що забезпечує одержання врожаю. Україна займає перше місце в світі за часткою земель, що знаходяться у використанні – близько 58 %. Однак на сьогоднішній день головним є не те, скільки використовується землі, а її раціональне використання. Площа землі, що обробляється, в розрахунку на душу населення в світі становить 0, 256 га, в той час як в Україні це 0,701 га.

Під впливом зміни смаку людей, раціону їх харчування, потреб та вимог міжнародного ринку продовольства, показників урожайності відбуваються зміни посівних площ сільськогосподарських культур практично в усіх регіонах світу.

Загальна земельна площа області становить 2982,7 тис. га, з них 1526,9 тис. га в 2008 році було відведено під сільськогосподарські угіддя. Як свідчать статистичні дані, площі сільськогосподарських угідь щороку зменшуються.

Таблиця 4. Розподіл земельної площі і сільськогосподарських угідь у 2008 році, тис. га

	Загальна земельна площа	Сільськогосподарські угіддя	У тому числі		
			рілля	сіножаті	пасовища
Всього земель	2982,7	1526,9	1092,8	130,8	190,4
Землі сільськогосподарських підприємств і громадян	1357,9	1324,2	1034,3	82,8	128,6
Землі недержавних сільськогосподарських підприємств	550,7	540,4	489,3	19,1	25,0
з них землі фермерських господарств	67,9	66,8	61,7	2,3	2,7
Землі державних сільськогосподарських підприємств	28,5	22,8	18,5	1,2	2,1
Землі громадян	778,7	760,9	526,5	62,5	101,5
з них особисті підсобні господарства населення та присадибні ділянки	217,2	206,4	189,4	6,5	1,0
Землі користувачів інших категорій	1624,8	202,8	58,5	48,0	61,8

Неважко помітити, що в розподілі сільськогосподарських угідь за ріллею, сіножатями та пасовищами по всіх землекористувачах найбільша частка припадає на рілля. За даними таблиць 3 та 4 можна отримати середню площу землі що припадає на одне господарство певної форми власності. Так, на одне фермерське господарство в 2008 році припадало 84,45 га землі, а на сільськогосподарське підприємство державної форми власності – 3562,5 га. Якщо ці дані порівняти у часовому розрізі, то помітне скорочення площ земелі як для фермерських господарств, так і для підприємств державної форми власності.

Виробництво валової продукції рослинництва в області склало в 2008 році 1815,4 млн. грн., що в структурі виробництва за регіонами України дає 2,8 % та 20 місце серед областей.

Таблиця 5. Динаміка посівних площ, валових зборів та урожайності зернових культур в Житомирській області (всі категорії господарств)

Рік	Посівні площі, тис. га	Валовий збір, тис. т	Урожайність, ц/га
2001	455,3	832,3	20,0
2002	435,7	889,9	22,3
2003	337,7	477,6	16,0
2004	424,2	821,4	21,7
2005	380,2	750,3	20,5
2006	354,2	7253,4	21,2
2007	348,5	741,4	23,1
2008	383,0	1101,5	29,6

При цьому рівень рентабельності даного виробництва в 2008 році виявився дуже малим – лише 2,0 %. Для України в цілому цей показник виявився дещо вищим і становив 16,4 %.

У 2008 році 221 тис. га або 57,6 % загальної посівної площі зернових культур знаходились у 7 районах області (Попільнянський, Ружинський, Андрушівський, Новоград-Волинський, Чуднівський та Бердичівський). Найбільші ж урожаї були отримані в Попільнянському, Любарському, Ружинському та Чуднівському районах, що разом дало 565,3 тис. т або 51 % загальнообласного урожаю зернових.

Основними сільськогосподарськими культурами, що виробляє область, є зернові та зернобобові культури, цукровий буряк, олійні культури, картопля, овочі відкритого ґрунту, плоди та ягоди.

По виробництву зернових та зернобобових культур з показником 1101,5 тис. т у 2008 році Житомирська область виявилась на 19 місці. Однак на рівні області виробництво зернових займає перше місце і зосереджене, головним чином, в сільськогосподарських підприємствах. За останні роки відбулись суттєві зміни в кількості посівних площ, валових зборах та показниках урожайності зернових культур. Наведені в таблиці 5 дані свідчать про те, що посівні площі мають змінний характер із загальною тенденцією їх збільшення. Так, у 2001 році посівні площі склали 455,3 тис. га, у 2005 – 380,2 та в 2008 – 383,0. Валовий збір зернових та урожайність у ці роки тільки збільшувались.

У господарствах населення в 2001-2008 рр. виробництво зернових мало змінний характер. Так, аналізуючи рисунок 1, можна сказати, що найбільший урожай зернових було зібрано в 2002 році – 257,7 тис. т. У наступному 2003 році в господарствах населення отримано найнижчий урожай за досліджуваний період – 103, 8 тис. т зернових.

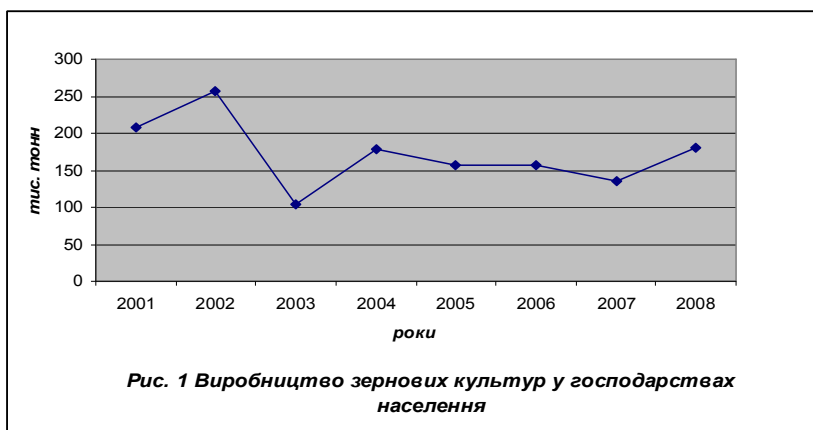

Рис. 1 Виробництво зернових культур у господарствах населення

Такі технічні культури як цукровий буряк та соняшник займають 10,3 % посівних площ Житомирської області. Для України цей показник має значення 17,3 %, але лівова частка тут, на відміну від Житомирщини, належить посівам соняшника.

Обсяг виробництва цукрових буряків з показником 343,4 тис. т вивів область на 12 місце. За останні роки виробництво цукрового буряка в області суттєво зменшилось і основну частину врожаю дають поки що сільськогосподарські підприємства. На початку

досліджуваного періоду в 2001 році вироблено 466,4 тис. т буряка; в 2005 році відбулось підвищення до 595,2 тис. т, а от у 2008 році урожай склав лише 343,4 тис. т. Більше ніж у двічі зменшились площі під цукровим буряком. Так, з таблиці 6 видно, що на початку досліджуваного періоду площа посівів становила 29, тис. га, а в кінці вже 11,2 тис. га. Однак урожайність цукрового буряка протягом даного періоду постійно збільшувалась і в 2008 році досягла максимального значення 309 ц/га (збільшення становило 126 центнерів на гектар).

Таблиця 6. Динаміка посівних площ, валових зборів та урожайності цукрових буряків у Житомирській області (всі категорії господарств)

Рік	Посівні площі, тис. га	Валовий збір, тис. т	Урожайність, ц/га
2001	29,8	466,4	183
2002	31,2	460,2	184
2003	25,6	524,3	243
2004	30,8	706,7	243
2005	25,9	5951,9	254
2006	32,7	907,3	289
2007	23,2	668,4	308
2008	11,2	343,4	309

Однак виробництво цукрового буряка виявилось досить затратним і рівень рентабельності для області склав -18,2 %. У масштабах країни виробництво цукрових буряків навпаки виявилось прибутковим і рівень рентабельності становив 7,1 %.

У виробництві цукрових буряків у господарствах населення спостерігались досить різні показники врожаю. На

рисунку 2 видно, що в 2001 році було вироблено 61,5 тис. т цукрової сировини. На протязі 2001-2004 рр. відбулось досить велике збільшення виробництва буряків і в 2004 році отримано максимальний урожай за досліджуваний період – 297,6 тис. т. У наступні роки відбувся стрімкий спад виробництва цукрових буряків в господарствах населення і в 2008 році урожай склав 62,6 тис. т.

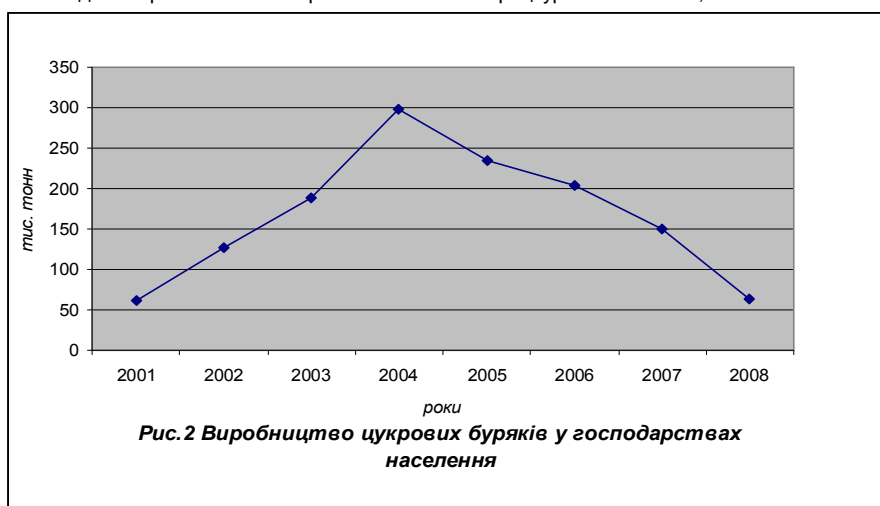

Рис. 2 Виробництво цукрових буряків у господарствах населення

За виробництвом насіння соняшнику з показником 6,6 тис. т область займає 19 місце серед інших регіонів України. Для Житомирської області дана сільськогосподарська культура не є поширеною культурою для вирощування та реалізації. За досліджений

період площі під посівами соняшника збільшились у 22 рази з 0,3 тис. га до 6,6 тис. га, виробництво зросло в 66 разів з 0,1 до 6,6 тис. т, а урожайність при цьому зросла більше ніж вдвічі – з 6, 5 до 13,3 ц/га, про що свідчать дані таблиці 7.

Таблиця 7. Динаміка посівних площ, валових зборів та урожайності соняшника в Житомирській області (всі категорії господарств)

Рік	Посівні площі, тис. га	Валовий збір, тис. т	Урожайність, ц/га
2001	0,3	0,1	6,5
2002	0,7	1,0	13,0
2003	2,9	3,0	10,8
2004	3,1	1,9	6,5
2005	4,9	5,6	11,4
2006	3,8	2,8	7,8
2007	2,2	3,0	15,2
2008	5,7	6,6	13,3

Виробництво соняшника в господарствах населення має невеликі об'єми та становить 0,1 тис. т щороку протягом досліджуваного періоду.

Показник рентабельності виробництва соняшника як для Житомирщини так і для країни практично однаковий: для області він становить 21,9 %, а для України – 18,4 %.

Найбільша площа земель під технічними культурами у розрізі області була в таких районах як Ружинський, Андрушівський та Попільнянський, що разом склали площу 37,7 тис. га або 50,3 % в структурі посівних площ області під технічними культурами.

Таблиця 8. Динаміка площ посадки, валових зборів та урожайності картоплі в Житомирській області (всі категорії господарств)

Рік	Площі посадки, тис. га	Валовий збір, тис. т	Урожайність, ц/га
2001	75,1	787,2	106,0
2002	73,6	823,2	112,0
2003	69,0	1134,1	165,0
2004	64,5	1191,3	185,0
2005	61,6	1110,7	180,0
2006	58,7	991,5	169,0
2007	58,6	1039,4	178,0
2008	57,8	1060,2	183,0

У 2001 році господарствами був отриманий урожай 787,2 тис. т, а в 2008 році показник виріс до 1060,2 тис. т, що в 1,3 рази більше. Однак майже на чверть зменшились площі посадки картоплі – з 75,1 до 57,8 тис. га. Але урожайність цієї сільськогосподарської культури тільки підвищувалась. Так, у 2001 році це 106,0 ц/га, а в 2008 році – 183,0 ц/га (збільшення становило 77 центнерів на гектар).

Показник рентабельності для картоплі в області при цьому становив 46,1 %; у межах України він становив лише 7,9 %.

Вироблено ж ними разом 260,6 тис. т цукрових буряків, що становить 75,9 % всієї виробленої цукрової сировини області.

Виробництво картоплі в 2008 році становило 1060,2 тис. т, що в структурі виробництва по регіонах дало 6 місце для області. За досліджені вісім років виробництво картоплі в господарствах області зросло. Житомирщина є одним з головних постачальників продукції картоплярства на ринок сільськогосподарської продукції України. Валові збори картоплі в даному регіоні за останні роки практично не змінилися і характеризуються відносною стабільністю.

Картопля, на відміну від інших сільськогосподарських культур, вирощується в усіх районах області та має досить високі врожаї. Але в 2008 році найбільший урожай зібрали Житомирський, Чуднівський, Попільнянський, Радомишльський та Ємільчинський райони, що разом склали 388,8 тис. т або 36,7 % всієї виробленої в області картоплі. Стосовно виробництва картоплі, то господарства населення у нас виробляють більше 90% товарної картоплі та забезпечують практично весь ринок вирощеної продукції про що свідчить рисунок 3.

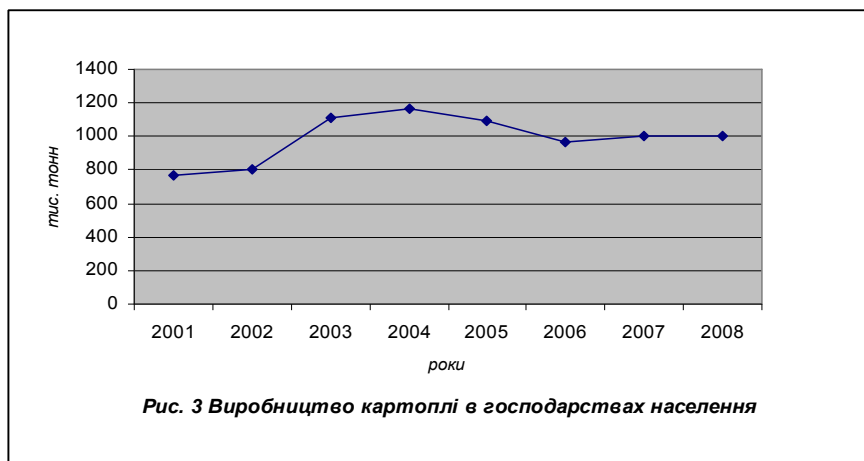

Рис. 3 Виробництво картоплі в господарствах населення

Обсяг виробництва овочів відкритого ґрунту в 2008 році становив 210,6 тис. т, що в структурі виробництва по регіонах України надало Житомирській області 21 місце. Як видно з таблиці 6 за досліджений період урожай овочів збільшився майже вдвічі: з 148,3 тис. т у 2001 році до 210,6 тис. т у 2008 році. Площі посадки при цьому зазнали

зменшення на 21%. Але очевидним є те, що урожайність овочів господарствах усіх форм власності збільшилась майже вдвічі.

Рентабельність виробництва овочів для області виявилась за останні роки досить високою і становила 70,3%; для України цей показник становив 11,1 %.

Таблиця 9. Динаміка площ посадки, валових зборів та урожайності овочів у Житомирській області (всі категорії господарств)

Рік	Площі посадки, тис. га	Валовий збір, тис. т	Урожайність, ц/га
2001	11,9	148,3	128,0
2002	11,2	163,1	149,0
2003	10,4	205,2	203,0
2004	9,8	207,2	211,0
2005	9,7	203,1	212,0
2006	9,5	218,7	230,0
2007	9,5	190,0	204,0
2008	9,4	210,6	222,0

Господарства населення є головним виробником овочів на території Житомирського регіону про що свідчить рисунок 4. Урожай, що отримується населенням є досить високим і вирізняється своєю стабільністю протягом дослідженого періоду.

Найбільший урожай овочів зібрали Житомирський, Попільнянський, Андрушівський, Ємільчинський, Новоград-

Волинський та Бердичівський райони, що разом дало 99,7 тис. т загально обласного виробництва в 2008 році.

По виробництву плодів та ягід область займає 21 місце з обсягом виробництва 23,9 тис. т, причому 23,5 тис. т вироблено в господарствах населення. Показник рентабельності даного виробництва дуже високий і становив 164,7 %; в межах України він становить лише 13,9 %.

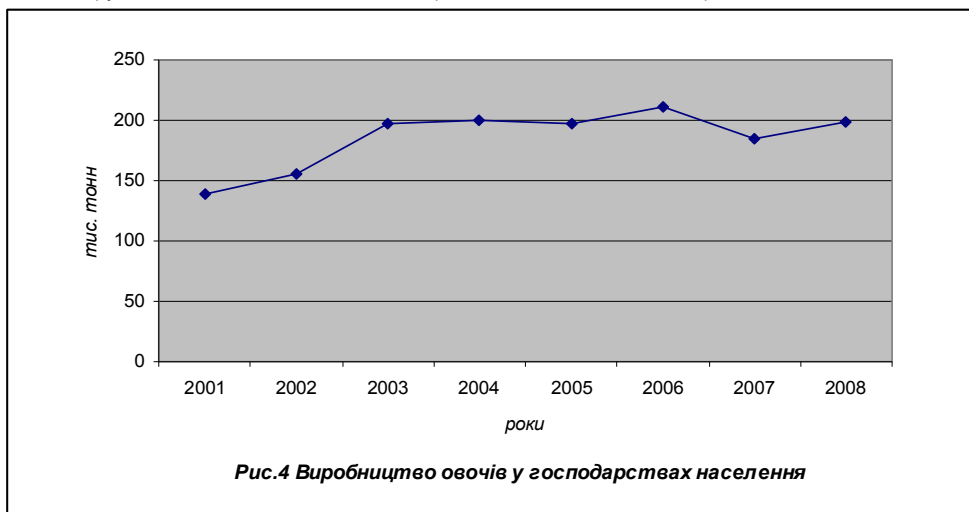

Рис. 4 Виробництво овочів у господарствах населення

Виробництво валової продукції тваринництва в області склало в 2008 році 1390,1 млн. грн., що в структурі виробництва за регіонами України дає 3,6 % та 12 місце серед областей.

Провідними галузями тваринницького комплексу є м'ясо-молочне скотарство, свинарство та птахівництво.

Кількість поголів'я великої рогатої худоби в області складає 257,4 тис. голів, що в структурі за регіонами дозволило області в 2008 році зайняти 6 місце. Більша частина великої рогатої худоби Житомирщини знаходиться в господарствах населення – 156,2 тис. голів.

Поголів'я свиней в господарствах області складає 174,3 тис. голів. За цим показником область займає 19 місце в Україні. Значна частина поголів'я – 132,3 тис. голів – також знаходиться в господарствах населення.

За поголів'ям птиці область знаходиться на 13 місці з показником 5352,4 тис. голів, з них 4738,8 тис. голів знаходяться в господарствах населення.

Виробництво м'яса в господарствах усіх категорій має чітку тенденцію до зниження. Так, якщо в 2000 році цей

показник склав 63,6 тис. т, у 2005 році – 45,1 тис. т, а в 2008 році – 44,6 тис. т. Але якщо в сільськогосподарських підприємствах простежується чітке зниження виробництва м'яса всіх видів, то в господарствах населення після зниження виробництва в 2007 році в наступні роки відбулось збільшення виробництва, про що свідчить рисунок 5.

Також чітко видно, що лівова частка в цьому виробництві належить господарствам населення.

У розрізі області високі показники по виробництву м'яса всіх видів у 2008 році мали Новоград-Волинський, Попільнянський, Ружинський, Овруцький, Любарський, Ємільчинський, Олевський та Чуднівський райони, що разом становить 22,9 тис. т або 51,3 % від загально обласного виробництва.

У виробництві молока в господарствах усіх категорій спостерігалось збільшення об'ємів виробництва до 731,9 тис. тонн у 2005 році. В наступні роки чітко простежується поступовий спад обсягів виробництва. Близько 80 % всього молока області виробляється в господарствах населення.

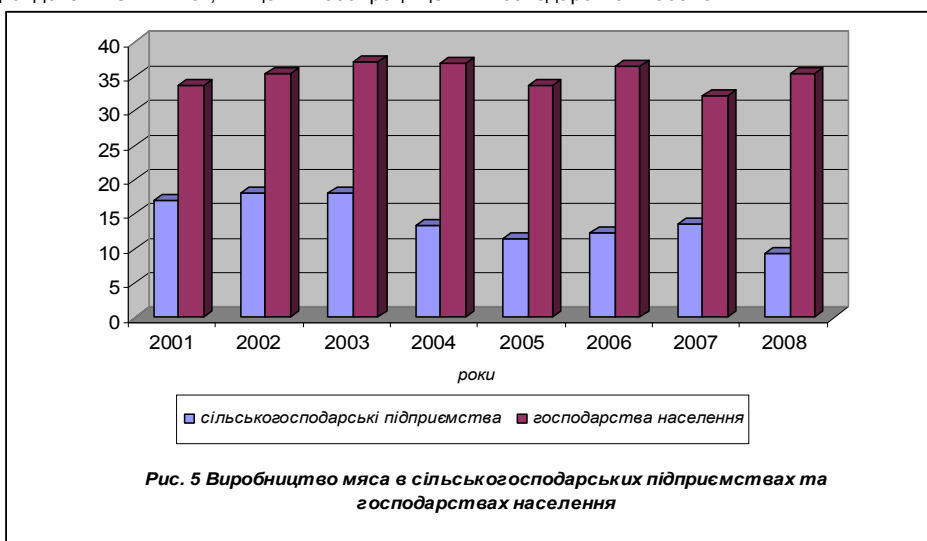
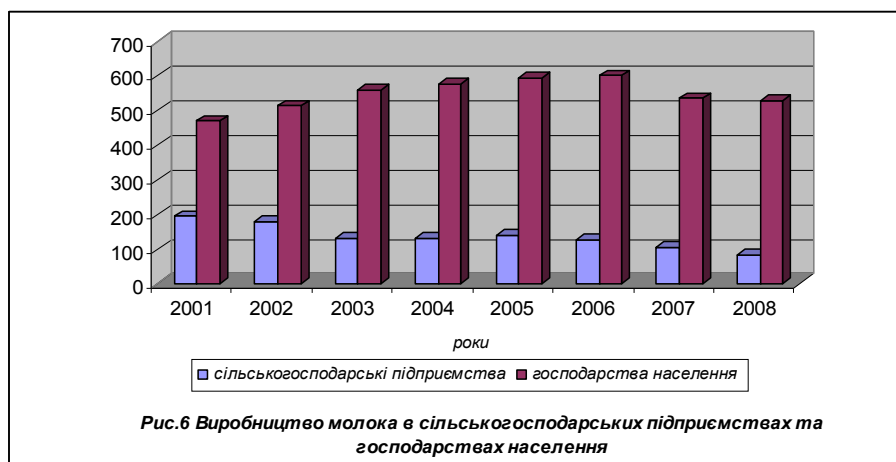

Рис. 5 Виробництво м'яса в сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення

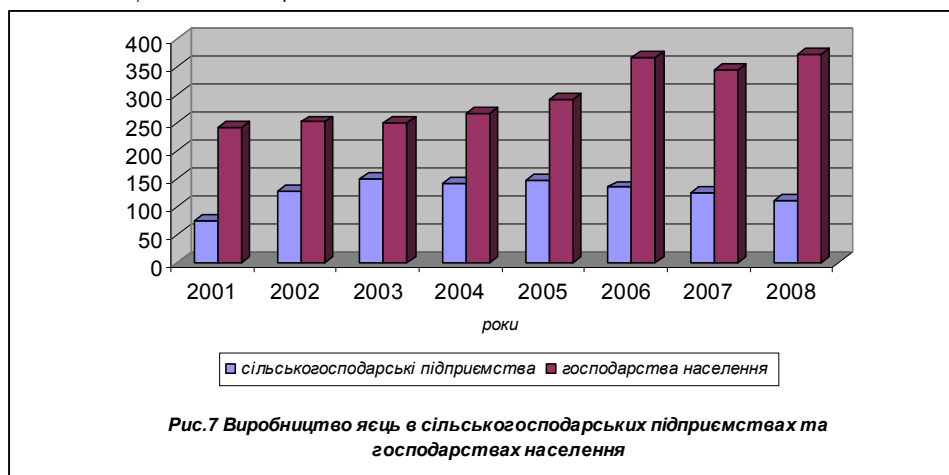
На рисунку 6 подано порівняння обсягів виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення.

Якщо розглядати виробництво молока в розрізі області, то найбільші обсяги в 2008 році мали Новоград-Волинський, Ємільчинський, Ружинський, Любарський, Овруцький та Чуднівський райони, що разом склало 233,4 тис. т або 38 % загально обласного обсягу виробництва молока.

Виробництво яєць в області немає чіткої тенденції ні до збільшення, ні до зменшення. Якщо розглядати виробництво в господарствах усіх категорій, то з 2000 року по 2006 рік можна побачити значне збільшення обсягів виробництва з 317,1 млн. шт. до 502,1 млн. шт. Однак з 2007 року відбувся спад виробництва і в 2008 році отримано тільки 483,2 млн. шт. яєць. Значна частина

всього виробництва яєць належить господарствам населення – 77 %. Однак якщо в сільськогосподарських підприємствах простежується чітке зменшення обсягів виробництва яєць, то в господарствах населення навпаки, спостерігається поступове нарощування обсягів виробництва що можна побачити на рисунку 7.

Якщо розглянути обсяги виробництва яєць по районах області в 2008 році, то найбільші обсяги отримали такі райони як Попільнянський, Новоград-Волинський, Андрушівський, Ружинський та Житомирський, що разом склало 205,5 млн. шт. або 43 % загально обласного виробництва яєць.

Проаналізувавши дані щодо реалізації продукції рослинництва слід відмітити, що найбільші об'єми продажу мають зернові та зернобобові культури. Також неважко помітити, що обсяги продажу, починаючи з 1990 року, є практично стабільними. Так, у 1990 році реалізовано 311,4 тис. т, у 2000 році ця цифра становила 283 тис. т, у 2008 році маємо 320,7 тис. т.

Найбільші обсяги реалізації зернових та зернобобових культур у розрізі районів області були в Попільнянському районі (66,3 тис. т), Андрушівському (41,5 тис. т) та Новоград-Волинському (39,2 тис. т).

Практично в 30 разів збільшено обсяги реалізації олійних культур. У 1990 році це склало 1,7 тис. т, а вже в 2008 році – 51,7 тис. т.

У розрізі області найбільші обсяги реалізації були в Андрушівському районі (11,1 тис. т), Попільнянському (10,9 тис. т) та Бердичівському (9 тис. т).

Значно скоротились обсяги продажу цукрових буряків. Так, якщо в 1990 році ця цифра становила 1293,9 тис. т, то вже в 2000 році ми маємо 348,6 тис. т, а в 2008 році – 128,3 тис. т.

Лідерами по реалізації цукрового буряка є Попільнянський (33 тис. т) та Радомишльський (14 тис. т) райони, що в розрізі області дає 37% загальнообласної реалізації буряка.

Більше ніж в п'ять разів скоротились обсяги реалізації картоплі. У 1990 році реалізовано 133 тис. т, а в 2008 році тільки 21,9 тис. т.

Найбільші обсяги реалізації картоплі спостерігались в Андрушівському (7,5 тис. т), Радомишльському (6,9 тис. т) та Брусилівському (6,3 тис. т) районах, що в розрізі області дає 95 % загальнообласної реалізації картоплі.

Значне скорочення обсягів продажу зазнали також і овочі відкритого ґрунту – 11 разів. У 1990 році обсяги реалізації становили 70,5 тис. т, а в 2008 році реалізовано тільки 6,4 тис. т.

Житомирський (2 тис. т) та Андрушівський (1,7 тис. т) райони мали найбільші об'єми з продажу овочів у 2008 році, що склало 58 % від всієї реалізованої овочевої продукції в області.

Реалізація плодів та ягід теж значно зменшилась. У 1990 реалізовано 8,2 тис. тонн, у 2000 році 3,9 тис. тонн, а в 2008 році 0,3 тис. тонн.

Беззаперечними монополістами в реалізації плодів та ягід є Овруцький (98 т) та Житомирський (91 т) райони.

Продукція тваринництва також займає вагомую частину в реалізації сільськогосподарської продукції, хоча і має тенденцію до скорочення обсягів продажу.

Більше ніж у дев'ять разів скоротились продажі худоби та птиці. Якщо в 1990 році реалізовано 161 тис. т худоби та птиці, то в 2000 році це вже 44 тис. т, а в 2008 році тільки 17,7 тис. т.

Найбільші обсяги реалізації худоби та птиці були в таких районах як Попільнянський (3 тис. т), Новоград-Волинський (2,2 тис. т), Овруцький (1,2 тис. т), Ружинський (1,2 тис. т), Любарський (1,2 тис. т) та Андрушівський (1,1 тис. т).

Таблиця 10. Реалізація продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами Житомирської області, тис. т

Показник	Рік							
	1990	1995	2000	2004	2005	2006	2007	2008
Зернові та зернобобові культури	311,4	327,1	283,0	318,8	345,7	310,9	264,3	320,7
Олійні культури	1,7	0,1	1,0	2,7	5,4	14,5	19,2	51,7
Цукрові буряки	1293,9	937,1	348,6	343,7	315,2	525,5	292,0	128,3
Картопля	133,0	14,6	4,6	5,7	11,4	15,0	19,3	21,9
Овочі	70,5	12,4	4,9	2,3	2,5	3,6	3,6	6,4
Плоди	8,2	1,3	3,9	0,8	2,5	0,7	1,0	0,3
Худоба та птиця	161,0	70,5	44,0	25,3	21,5	21,6	23,8	17,7
Молоко та молочні продукти	745,9	294,8	134,4	110,8	116,3	104,7	83,8	65,8
Яйця, млн. шт.	101,1	53,1	38,8	139,5	145,1	131,1	117,3	102,2

По реалізації яєць область за ці роки зробила незначне збільшення обсягів. Так, якщо в 1990 році реалізовано 101,1 млн. шт. яєць, то в 2008 році реалізовано 102,2 млн. шт.

Домінують за реалізацією яєць Попільнянський район (40 млн. шт.) та Новоград-Волинський (33,4 млн. шт.), що в розрізі області складає 72 %.

Основними напрямками реалізації сільськогосподарської продукції є переробні підприємства, ринок, населення, біржі, аукціони та інші.

Дані таблиці 11 свідчать про перерозподіл ринків збуту основних сільськогосподарських культур Житомирської області. Так, найбільший відсоток по реалізації переробним підприємствам у 2008 році дали цукрові буряки – 89 %. Збут на ринку з найбільшим показником дали овочі – 11,6 % та плоди та ягоди – 11 %. Однак дані таблиці показують, що найбільша реалізація відбувається за іншими каналами.

Таблиця 11. Реалізація сільськогосподарської продукції в Житомирській області за напрямками, %

Показник	Рік					
	2000	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Переробним підприємствам</i>						
Зернові та зернобобові культури	6,8	4,4	3,0	2,3	4,5	3,9
Олійні культури	7,0	–	2,6	0,1	3,9	3,6
Цукрові буряки	99,1	92,3	99,8	99,6	93,2	89,0
Картопля	3,4	–	–	–	–	1,0
Овочі	3,1	–	0,1	–	–	–
Плоди та ягоди	10,0	–	–	–	10,7	–
<i>На ринку</i>						
Зернові та зернобобові культури	30,2	7,9	7,0	8,0	9,4	5,5
Олійні культури	76,0	6,1	2,6	3,8	7,1	4,2
Цукрові буряки	0,2	0,0	–	–	–	–
Картопля	55,3	7,2	8,2	7,7	1,7	1,1
Овочі	59,4	21,5	31,2	19,5	25,5	11,6
Плоди та ягоди	54,4	44,0	17,1	35,4	22,1	11,0
<i>Населенню</i>						
Зернові та зернобобові культури	26,1	14,6	11,0	9,8	6,0	4,0
Олійні культури	0,0	0,3	0,4	0,4	0,3	–
Цукрові буряки	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	–
Картопля	20,9	7,4	2,9	1,1	1,0	0,4
Овочі	28,0	4,4	3,5	0,9	9,3	1,4
Плоди та ягоди	34,3	14,5	9,8	2,4	2,1	9,7
<i>Інші напрями</i>						
Зернові та зернобобові культури	36,9	73,1	79,0	79,9	80,1	86,6
Олійні культури	17,0	93,6	94,4	95,7	88,7	92,2
Цукрові буряки	0,5	7,6	0,1	0,4	6,8	11,0
Картопля	20,4	85,4	88,9	91,2	97,3	97,5
Овочі	9,5	74,1	65,2	79,6	65,2	87,0
Плоди та ягоди	1,3	41,5	73,1	62,2	65,1	79,3

Узагальнюючи дані таблиці, можна також сказати, що переробним підприємствам найбільше було продано цукрового буряка – практично весь отриманий в 2008 році урожай; на ринку по продажу лідирували овочі, плоди та ягоди. Однак практично весь отриманий урожай основних сільськогосподарських культур у регіоні був реалізований за іншими каналами реалізації.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

На основі проаналізованих статистичних даних про обсяги виробництва основних сільськогосподарських культур та канали їх реалізації, можна сказати, що ринок первинної сільськогосподарської продукції Житомирського регіону має внутрірегіональне спрямування.

У подальших дослідженнях виникає необхідність розглянути більш детально джерела збуту первинної продукції сільського господарства як у межах регіону, так і дослідити можливі канали реалізації поза межами регіону.

Список використаної літератури:

1. Житомирська область [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.experts.in.ua/regions/detail.php?ID=4320>.
2. Економіка українського Полісся [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.

КЛІМОВА І.О. – здобувач Державної академії статистики, обліку та аудиту

– статистичний аналіз ринку сільськогосподарської продукції